

Kolmekymmentä vuotta Poliitikka-lehteä — kolkyt vuotta eikä suotta?

Marjatta Erharuyi, Tapani Kaakkuriniemi, Kyösti Pekonen

»Vänder vi blicken mot verksamheten på nationell nivå måste vi först konstatera att utgivandet av tidskriften Poliitikka är Statsvetenskapliga föreningens klart viktigaste arbetsform.» (Dag Anckar, Statsvetenskapliga föreningen 40 år. Poliitikka 3/1975.)

JANSSON, POLLOCK, AALTONEN, JÄÄSKELÄINEN, NYHOLM, TÖRNUDD, R.HYVÄRINEN, NOPONEN, SIPPONEN, MELIN, HOLMBERG, UOTILA, Y.IIVONEN, PESONEN, PUNTILA, JAKOBSON, RAUTIO, KILLINEN, HONKA, NOUSIAINEN, LITTUNEN, ALLARDT, TUOMINEN, KESSELMAN, ESKOLA, KOIRANEN, KUUSKOSKI, BORG, HOLOPAINEN, ILVESSALO, HUUSKA, RANTALA, TERVASMÄKI, VON BONSDORFF, JYRÄNKI, STOLTE HEISKANEN, HEISKANEN, RINTALA, VALTASAARI, HOIKKA, MARTIKAINEN, LAINE, LAHTI, KUHLBERG, HOLKERI, PAJUNEN, HELANDER, LEMBERG, ELOVAINIO, SEPPÄNEN, PALTIEL, TARKIAINEN, TORVINEN, SÄNKIAHO, TEIKARI, SILASTE, T.KOSKIAHO, MERIKOSKI, KIVIKARI, VUORI, LÄHTEENMÄKI, NORDENSTRENG, NURMINEN, KREKOLA, VALKONEN, R.VÄYRYNEN, B.KOSKIAHO, KASTARI, VOIPIO, A.KALELA, HUOPANIEMI, NURMI, RIEPULA, TOUKOMAA, LAMMI, VÄÄNÄNEN, BERNDTSON, WALLENSTEEN, AROSALO, MATHESON, BLOM, LAAKSO, J. KALELA, PEKONEN, TIMONEN, KIVIAHO, VARIS, VANHANEN, BRUUN, PARTANEN, V.PIETILÄ, D. ANCKAR, APUNEN, ERIKSSON, PUUMALAINEN, STÅHLBERG, ANTOLA, LINTONEN, HELENIUS, SUSILUOTO, KÄKÖNEN, SALERVO, E. HÄNNINEN, E. JOHANSON, R.MITCHELL, PALOHEIMO, MANNINEN, MEHTONEN, PALONEN, WIATR, OPALEK, BODNAR, RYBICKI, ZAWADSKI, LOPATKA, E-L.MYLLYMÄKI, EKLIN, SIMONEN, UUSITALO, TUOMI, PESTOFF, LANE, SULEVO, NIEMI, HÄYRYNEN, KAAKKURINIEMI, SALONEN, OKSALA, TELJO, LINDMAN, G.AHONEN, KIVIVUORI, A.MYLLYMÄKI, SARJE, SINKKONEN, HAAVIO-MANNILA, P.AHONEN, HAKOVIRTA, S. HÄNNINEN, HYNYNEN, HIRSCH, ROTH, PUTUS, LAGERSPETZ, WIBERG, LEHTINEN, KLAMI, HIETANEN, LINDGREN, HAKANEN, KILJUNEN, SIISIÄINEN, NÄRHI, NIKULA, KONSTARI, RISLAKKI, HIDEN, HAAPANEN, HYRKKÄNEN, TARASTI, LEVO-KIVIRIKKO, KERÄNEN, AIRAKSINEN, OKSANEN, KARVONEN, J.IIVONEN, PAAVILAINEN, KIVIKURU, SUOJANEN, P.SIVENIUS, SKINNER, TUORI, SUTELA, M.HYVÄRINEN, ALLEN, KOSONEN, SALMINEN, HAARALA, BÜCHI, HEISKALA, HALINEN, KYLLÖNEN, JÄÄSAARI, SAARINEN, PARVIKKO, RUSI, SALLINEN-KUPARINEN, HALILA, SUNDBERG, KASTENDIEK, BERGLUND, STEINBOCK, LEIWO, LAPPALAINEN, J.P.OLSEN, HOLLI, MORING.

Politiikka-lehti oli syntyessään vuonna 1959 Valtiotieteellisen yhdistyksen aikaisemman vuosikirjan »Valtio ja yhteiskunta» (vuodesta 1941 lähtien) suoranainen jatke ollen kyseisen vuosikirjan XVII nide.

Politiikkaa on toimitettu pääosin Helsingissä. Tämä on ollut luonnollistakin ajateltaessa politiikan tutkimuksen historiaa Suomessa. Poliitiikan toimitus on ollut Helsingissä 16 vuotena, Tampereella kahdeksana, Turussa neljänä ja Jyväskylässä kahdena (ks. liite 1). Puhuminen toimituksesta voi olla hieman yliampuvaa koska toimituskuntaan on enimmäkseen kuulunut vain päätoimittaja ja toimitussihteeri. Lehden toimittamisen vastuun laajentamiseksi ja eri paikkakuntien aktiivisemmaksi mukaanvetämiseksi voisikin olla hyödyllistä yrittää laajentaa lehden toimivaa toimituskuntaa.

Politiikka-lehden sisällöllinen profiili

Politiikka-lehden artikkeleita on tarkasteltu seuraavassa kymmenen vuoden jaksoissa. Artikkelit on luokiteltu teoreettisiin ja empiirisiin artikkelin painopisteen mukaan.

Taulukko 1: Poliitiikka-lehden artikkelien jakautuminen teoreettisiin ja empiirisiin. (Poliitiikat 3 ja 4/1988 eivät ole mukana laskelmissa.)

	1959—1968		1969—1978		1979—1988	
	f	%	f	%	f	%
teoreettisesti painotuneet artikkelit	60	59	85	79	102	78
empiirisesti painotuneet artikkelit	41	41	22	21	29	22
Yhteensä	101		107		131	

Lehden 30 ilmestymisvuoden aikana on artikkeleissa vallinnut selvä teoriapainotuneisuus. 60-luvun loppu merkitsi selvää käännettä tähän suuntaan. 80-luvulla ollaan taas ilmeisesti palaamassa empiirisempään suuntaan.

Etenkin 1960-luvulla Poliitiikka oli paitsi tieteellinen keskustelufoorumi, myös selvästi Valtiotieteellisen yhdistyksen jäsenlehti. Tästä ovat osoituksena monen numeron lopussa julkaistut valokuvien höystetyt maininnat yhdistyksen toiminnasta, mm. johtokunnan kokoontumisista. Sittemmin perustettu 'Poliitiikan tutkimus ja yhteiskunta' on toiminut yhdistyksen tiedotuslehtenä, jolloin Poliitiikka on saanut yhä selvemmin tieteellisen foorumin roolin.

Takavuosina lehdessä oli nykyistä enemmän mainoksia: kirjankustantajien ohella mm. pankit ja vakuutusyhtiöt tekivät itseään tunnetuiksi Poliitiikan palstoilla. Lie-neekö suomalaisilla kustantajilla nykyään mitään mainostettavaa?

Lehden ahkerimmat kirjoittajat

Ahkerimpien kirjoittajien lista ei sisältäne yllätyksiä, sillä kärkipään nimet ovat tai ovat olleet tieteenalan näkyvimpiä henkilöitä. Tosin pienenä ihmeenä voi pitää sitä, että Ilmari Susiluoto on yhä toisella sijalla, vaikka on jo pitkään noudattanut ulkoasiainhallinnossa vakiintunutta vaikenemiskäytäntöä. Samoin Markku Laakson siirtymisestä lääketieteen pariin on pian vuosikymmen.

Taulukko 2: Poliitiikan 1959-1988 yksitoista eniten kirjoittanutta*

	artikkelit	katsaukset/ puheenvuorot/ keskustelua	kirjallisuusarviot	yht.
Väyrynen Raimo	6	11	15	32
Susiluoto Ilmari	3	15	10	28
Anckar Dag	10	8	7	25
Sänkiaho Risto	9	7	5	21
Heiskanen Ilkka	12	5	2	19
Palonen Kari	7	7	5	19
Nousiainen Jaakko	8	2	6	16
Laakso Markku	10	3	2	15
Wiberg Matti	4	5	5	14
Käkönen Jyrki	3	2	9	14
Yhteensä	75	71	75	221
kaikkiaan	339	305	408**	1052
eniten kirjoittaneiden osuus kaikista (%)	22	23	18	21

* Poliitiikan numerot 3 ja 4/1988 eivät ole mukana laskelmissa.

** Vuosien 1959-1965 ulkomaisen kirjallisuuden tarkastelua osastoa ei ole laskelmissa otettu mukaan koska kirjoittajista mainittiin vain nimikirjaimet ja kyse oli useimmissa tapauksissa lyhyestä kirjan esittelystä.

Vertailun vuoksi voi mainita, että esimerkiksi Sosiologia-lehdessä 20 aktiivisimman kirjoittajan osuus artikkelipuolella oli 31 prosenttia (Kaukonen s. 330). Poliitikassa¹ vastaava osuus oli 35 prosenttia.

Tietenkin on selvää, etteivät artikkelit, puheenvuorot ja kirja-arviot ole työmäärältään ja tieteellisiltä vaikutuksiltaan vertailtavissa suhteessa yksi yhteen. Esimerkin vuoksi olemmekin tehneet subjektiivisen pisteytyksen jonka mukaan artikkelin kerroin on 5, puheenvuoron 3 ja kirjallisuusarvion 1.

Taulukko 3: Poliitiikan 1959-1988 painotettu ahkeruusindeksi.

	artikkelit	katsaukset/ puheenvuorot/ keskustelua	kirjallisuusarviot	yht.
Anckar Dag	50	24	7	81
Väyrynen Raimo	30	33	15	78
Heiskanen Ilkka	60	15	2	77
Sänkiaho Risto	45	21	5	71
Susiluoto Ilmari	15	45	10	70
Laakso Markku	50	9	2	61
Palonen Kari	35	21	5	61
Nousiainen Jaakko	40	6	6	52
Timonen Pertti	20	18	2	40
Wiberg Matti	20	15	5	40

¹ Seuraavat kymmenen kokonaisahkeruudessa ovat: Timonen Pertti (12), Noponen Martti (12), Harle Vilho (11), Antola Esko (11), Vanhanen Tatu (10), Pesonen Pertti (10), von Bonsdorff Göran (9), Törnudd Klaus (9), Rantala Onni (9), Berndtson Erkki (9).

Kirja-arvostelut

Petiitillä painetut kirja-arviosivut kuulunevat jokaisen tieteellisen aikakauslehden tarjontaan. Poliitikka-lehdessä on esitelty ja arvioitu alan uusia julkaisuja, pääasiassa tieteellisiä tutkimuksia tai puheenvuoroja, mutta myös keskustelun avauksiksi tarkoitettuja, päivänpolitiikkaa kommentoivia kirjoja. Metodikirjojen joukossa ei ole pelätty tarttua kaikkein pyhimpiinkään teoksiin, siitä osoituksena käynee 'Marxilais-leniniläisen filosofian perusteiden' arvostelu. Kirjapalsta on toiminut usein myös keskustelun avaajana arvostelijan ja arvostellun kirjan kirjoittajan välillä, mikä meikäläisessä tiedeyhteisössä on arvo sinänsä.

Taulukko 4: Kirja-arvostelut.

Arvostellun kirjan kotimaa	1964—1965	1974—1975	1984—1985	Yht.
Suomi	20	16	8	44
muut pohjoismaat	4	7	5	16
sosialistiset maat	1	—	1	2
Saksan Liittotasavalta	5	1	—	6
Englanti	15	5	3	25
Ranska	6	—	3	9
U.S.A.	31	5	3	39
Muut	1	5	—	6
Yhteensä	83	39	23	145

Arvioitujen kirjojen määrä on ollut koko ajan vähentymään päin. Vuosina 1959—1965 Poliitikkassa oli erikseen organisoitu (jonkun toimittama) kirja-arvio-osasto. Kotimaiset kirja-arviot olivat pidempiä ja perusteellisempia; ulkomaiset usein lyhyitä referointi-tyyppisiä. 1980-luvulla ongelmana on ollut saada edes kotimaisia oman tieteenalan väitöskirjoja arvioiduksi tieteenalan tärkeimmällä yhteisellä tieteellisellä foorumilla.

Politiikka-lehden sukupolvet

Lehden sisällön muutoksissa voi havaita tieteellisten sukupolvien ja tähän liittyvien aihepiirien muutoksia. Muutokset eivät ole monessakaan tapauksessa jyrkkiä vaan pikemminkin hitaampia painopisteen muutoksia.

Politiikka-lehden ensimmäinen sukupolvi ajoittuu lehden perustamisesta aina vuoteen 1967. Ensimmäisen polven 'vahvoja nimiä' olivat Jan-Magnus Jansson, Pertti Pesonen, Kauko Sipponen, Jaakko Nousiainen, Risto Hyvärinen, Kullervo Killinen, Olavi Borg, Martti Nojonen jne. Tuon ajan Poliitikka-lehdissä näyttää vallinneen varsin selkeä työnjako behavioraalisesti painottuneen politiikan tutkimuksen, oikeustieteellisen ja hallintotutkimuksen ja tieteenalan luonnetta koskevan keskustelun välillä. Viimemainittu oli erityisesti Jan-Magnus Janssonin 'erityisaluetta'.² Empiirisistä menetelmistä sisällönanalyysi näytteli merkittävää osaa.

² Mainittakoon tässä esimerkiksi Janssonin seuraavat kirjoitukset Poliitikkassa: Hallinto-oppi ja valtio-oppi 1/1960, Studiet av internationell politik i Norden 2/1960, Valtio-oppi valinkauhassa 1/1961, Vertaileva politiikan tutkimus 3/1964.

Ilkka Heiskasesta tuli päätoimittaja vuonna 1967 ja samaan aikaan on nähtävissä lehden tietynlainen uudelleenorientoituminen. 1960-luvun loppupuolella tapahtuu muutos kohden voimakkaampaa tieteenalan itsetutkiskelua ja kriittistä kysymyksenasettelua. Esimerkiksi Raimo Väyrynen kiitteli pääkirjoituksessaan 1/1972 edeltäjiään päätoimittajana toiminutta Ilkka Heiskasta ja toimitussihteeri Erkki Berndtsonia siitä, että näiden toimittajakautena »toimituspolitiikka on kokenut terveellisen muutoksen kriittisempään ja keskustelelvampaan suuntaan».

Politiikka-lehden olemassaolo on koko ajan ollut sidoksissa alan tutkimuksen yliopistollisiin instituutioihin. Kun tieteenalalle perustettiin 1960-luvun loppupuolelta lähtien lisää virkoja ja joitakin uusia laitoksiakin (mm. Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitos), potentiaalista kirjoittajakuntaa alkoi olla entistä enemmän, ja nimenomaan myös muualla kuin Helsingissä.

1970-luvun vaihteessa Poliitikassa tapahtuu jonkinasteinen sukupolvenvaihdos. Uuden sukupolven aktiivisia kirjoittajia olivat mm. Ilkka Heiskanen, Ilmari Susiluoto, Erkki Berndtson ja erityisesti Raimo Väyrynen. 70-luvun vaihteelle oli ominaista avaus neljään suuntaan: 1) Tieteenalan luonnetta ja peruskysymyksiä koskevaa kirjoittelua jatkoivat erityisesti Ilkka Heiskanen ja Raimo Väyrynen³. Tärkeitä puheenvuoroja käyttivät myös Erkki Berndtson ja Hannu Nurmi (ks. esim. Poliitika 1/1971 ja 3/1973). 2) Sosiologisen näkökulman esiintulo esimerkiksi Matti Valoksen tärkeissä kirjoituksissa poliittisesta ekologiasta. 3) Erityisesti Raimo Väyrysen myötävaikutuksella rauhantutkimus ja yleensäkin kansainvälisen politiikan tutkimus ja keskustelu — tosin Suomi-painotteisena — vilkastuvat lehden palstoilla. 4) Tilastolliset monimuuttujamenetelmät tulevat yhä vahvemmin esille lehden artikkeleissa.

Itse asiassa 70-luvun puolenvälin jälkeen varsinaista sukupolvenvaihdosta ei ole Poliitika-lehden sivuilla vielä tapahtunut. 'Normaalia' siirtymistä nuorempien tutkijoiden suuntaan on tapahtunut (esimerkiksi Kari Palonen ja Matti Wiberg ahkerina kirjoittajina) mutta varsinainen murros on vielä edessäpäin.

Koko kolmikymmenvuotisen historian läpäiseviä teemoja ei ole ollut monia. Keskeisin tällainen on ollut politiikan tutkimuksen itsetutkiskelu sekä vaalijärjestelmiä koskeva tutkimus ja keskustelu (jossa erityisesti Markku Laakso on ollut aktiivisin).

Nykykehitykselle on ollut leimallista tutkimusalueiden ja näkökulman 'pirstoutuminen'. Tämä näkyy esimerkiksi keskeisten valtiollisten instituutioiden tutkimuksen suhteellisen osuuden vähentymisenä⁴ ja vastaavasti politiikan käsitteen problematisoitumisen ja laajentumisen myötä tapahtuvana politiikan tutkimuksen fragmentoitumisena ja 'alueen' laajenemisena. Tällaisina uusina 'alueina' ja näkökulmina

³ Ilkka Heiskasen puheenvuoroista voi mainita mm.: Metodologinen tutkimus sosiaalitieteissä - perusteet ja tavoitteet. 3/1967, Hajaannus ja kehitys: politiikan tutkimus kongressien kuvastimessa. 1/1968, Suomalainen politiikan tutkimus 1969. 1/1969, Poliitiikan tutkija ja lainsäädännön kautta tapahtuva poliittinen uudistus. 2/1970, Sosiaalitieteitten »uudesta» metodologisesta keskustelusta ja sen merkityksestä politiikan tutkimukselle. 1/1971.

Raimo Väyrysen kirjoituksista voi mainita mm.: Mitä mieltä kv-politiikan oppikirjoissa? 3/70, Nykypolitiologian kritiikkiä ja vaihtoehtoja. 2/71, Kv-politiikan rakenteellisen teorian peruskäsitteitä. 1/71, Länsi-Euroopan tiedeintegraatio ja Suomi. 4/74, Rauhantutkimuksen autonomiasta ja soveltavasta funktiosta. 4/75.

⁴ Esimerkiksi eduskuntatutkimuksen osuus on vähentynyt 1970-luvun noin 10%:sta vajaan prosenttiin kaikista artikkeleista.

ovat tulleet mukaan esimerkiksi kieli, sukupuoli, mediat, analyyttinen tarkastelutapa ja käsitehistoria.

Politiikka-lehti näyttää olleen koko historiansa ajan varsinkin ei vielä etabloituneiden tutkijoiden symbolisen pääoman luomisen ja hankkimisen areena. Tämä on merkinnyt toisaalta etabloituneen professorikunnan vähäisempää esiintymistä Poliitiikka-lehden palstoilla muutamaa poikkeusta lukuunottamatta ja toisaalta nuoremman kirjoittajakunnan vähäisyyttä. Erityisesti laitokset voisivat aktivoida graduoitumisvaiheessa olevaa nuorisoa täyttämään velvollisuutensa isänmaan valtiotieteelle ja kirjoittamaan tähän lehteen, sillä ei kai tuore kirjoittajakunta voine olla pahasta.

Liite 1: Poliitiikan toimituskunnat 1959-1988.

Vvuosi	Päätoimittaja/toim.s sihteeri	Paikkakunta
1959	Jan-Magnus Jansson/Pauli Kopperi Pertti Pesonen	Helsinki
1960	Pertti Pesonen/Pauli Kopperi	Helsinki
1961	Jaakko Nousiainen/Pauli Kopperi	Helsinki
1962	Jaakko Nousiainen/Pauli Kopperi	Helsinki
1963	Jaakko Nousiainen/Pauli Kopperi	Helsinki
1964	Jaakko Nousiainen/Pauli Kopperi	Helsinki
1965	Onni Rantala/Paavo Keisalo Asko Haaranen	Helsinki
1966	Kullervo Killinen/Asko Haaranen	Helsinki
1967	Kullervo Killinen/Asko Haaranen Ilkka Heiskanen	Helsinki
1968	Ilkka Heiskanen/Asko Haaranen	Helsinki
1969	Ilkka Heiskanen/Asko Haaranen Erkki Berndtson	Helsinki
1970	Ilkka Heiskanen/Erkki Berndtson	Helsinki
1971	Raimo Väyrynen/Vilho Harle Ilmari Susiluoto/Heimo Vesala*	Tampere
1972	Raimo Väyrynen/Helena Tuomi	Tampere
1973	Raimo Väyrynen/Helena Tuomi	Tampere
1974	Raimo Väyrynen/Helena Tuomi	Tampere
1975	Raimo Väyrynen/Helena Tuomi	Tampere
1976	Hannu Nurmi/Heikki Paloheimo	Turku
1977	Hannu Nurmi/Kari Nieminen Veikko Tikkanen	Turku
1978	Ralf Helenius/Matti Niemi	Helsinki
1979	Ralf Helenius/Matti Niemi	Helsinki
1980	Harto Hakovirta/Risto Lehtinen	Tampere
1981	Harto Hakovirta/Risto Lehtinen	Tampere
1982	Harto Hakovirta/Matti Wiberg	Tampere
1983	Heikki Paloheimo/Matti Wiberg	Turku
1984	Hannu Nurmi/Matti Wiberg	Turku
1985	Erkki Berndtson/Kirsti Aaltonen	Helsinki
1986	Erkki Berndtson/Kirsti Aaltonen	Helsinki
1987	Kyösti Pekonen/Tapani Kaakkuriniemi	Jyväskylä
1988	Kyösti Pekonen/Tapani Kaakkuriniemi	Jyväskylä

* A Special Issue on the Study of Socialist Societies

Lähteet:

Kaukonen Erkki: Sosiologia-lehden kaksi vuosikymmentä. *Sosiologia* 4/1986 s. 327—338.
Poliitiikka-lehden numerot 1959—1988.